

क्रान्तिकारी कम्युनिस्टहरूको ऐतिहासिक दायित्व

● मोहन वैद्य 'किरण' ●

लामो समयदेखि नेपालमा कम्युनिस्टहरू मूलतः दुई धारामा विभाजित रहिएँ। अवसरावादी र क्रान्तिकारी आमोनो नाम अफै कम्युनिस्ट नै राखे पनि काममा ती प्रतिक्रियावादी राज्यसत्ता तथा व्यवस्थाको अवलम्बन र क्षक्तवच बढै आएका छन् र भास्यावादको उदात्त आवश्यकता तिनको कुनै सम्बन्ध छैन।

२००६ सालमा स्थापित नेपाल कम्युनिस्ट पार्टी अहिंसे बहतर वर्षको भएको छ। अन्तर्राष्ट्रिय काम्युनिस्ट आन्दोलन जस्तै नेपाली काम्युनिस्ट आन्दोलन पनि एकता, सङ्घर्ष एवम् रूपान्तरणको द्रव्यात्मक प्रक्रियाका बीचबाट विकसित हुँदै आएको छ।

नेपाली कम्युनिस्ट आन्दोलन सङ्गठन र सङ्घर्षका विभिन्न सकारात्मक र नकारात्मक अनुभवको प्रचुर शिक्षाहस्रले समृद्ध रहेको छ। नेपाली काम्युनिस्ट आन्दोलनमा लामो समयदेखि मार्क्सवाद र संशोधनवादका बीच भीषण विचाराधारामूलक सङ्घर्ष चल्दै आएको छ।

प्रारम्भमा क. पुष्पलालको नेतृत्वमा लोकजनवादमा आधारित क्रान्तिकारी धारा प्रभावी थियो। २०१० सालको पहिलो महाधिवेशनदेखि २०११ सालको तेस्रो महाधिवेशनमम्ब आउँदा मनोहर अधिकारीको सम्बोधनका राजतन्त्रप्रस्तर र उत्स्तीलालको संसदवादमा आधारित दक्षिणपन्थी संशोधनवादी धारा प्रभावी बन्न्यो। त्यस पश्चात २०२५ सालमा सम्पन्न पुष्पलाल पक्षीय राष्ट्रिय सम्मेलन,

२०२८को भापाविद्रोही धारा र केन्द्रीय न्युलास हुँदै २०११सालमा सम्पन्न चौथो महाधिवेशन पक्षीय धाराले बेला बोले ढङ्गले दक्षिणपन्थी संशोधनवादका विरुद्ध मार्क्सवाद-लेनिनवाद एवम् माझोविचार, नयाँ जनवाद तथा संशस्त्र सङ्घर्षको मान्यता अवलम्बन गरे। त्यसै क्रममा नेपाली कम्युनिस्ट आन्दोलन अझै विभिन्न धारा तथा उपधाराहस्रमा विभाजित बन्नै गयो।

भापाविद्रोही धाराबाट नेकपा (माले) मा विकसित धाराले २०४६ साल पश्चात माझोविचार, नयाँ जनवाद तथा संशस्त्र सङ्घर्षलाई परित्याग गरी बहुलीय जनवादको दक्षिणपन्थी संशोधनवादी मान्यतालाई स्वीकार गर्नु पुर्यो। त्यसले मनोहर अधिकारी, तुल्सीलाल सहितका पक्षसित एकता गरी नेकपा (एमाले) को रूप धारण गयो। अर्कोती त्यस धाराका विरुद्ध चौम भिका मशाल, विद्रोही मसाल, लामापक्षीय चौम, सर्वहारावादी श्रमिक संगठनका बीच एकता गरी नेकपा (एकता केन्द्र) बन्न्यो। त्यसले मार्क्सवाद-लेनिनवाद-माझोवाद, नयाँ जनवाद, दीर्घकालीन जनयुद्धको सामरिक कार्यदेश स्वीकार गर्दै ऐतिहासिक भापा विद्रोह र दश वर्षीय महान् जनयुद्धको प्रक्रयालाई अगाडि बढाउनु - नेपाली कम्युनिस्ट आन्दोलन र क्रान्तिकारी अव्यतीने महत्वपूर्ण सकारात्मक शिक्षा हुन्। नेपाली क्रान्ति र कम्युनिस्ट आन्दोलनको इतिहासमा नेपाली जनता तथा योद्धाहस्त दैर्घ्ये र रगत र परिसाम बगाको छन्। यो सम्प्रक्रयामा अनेकौं वीर विद्रोहालाई प्राणको आहुति दिएर त्याग, वीरता र बलिदानका अनुपम कीर्तिमान स्थापित गरेका छन्। यिनले हामीलाई क्रान्तिका लागि सदैव उत्तरित गर्दै आएका छन्। परन्तु अर्कोती नेपाली कम्युनिस्ट आन्दोलन र क्रान्तिको इतिहासमा आत्मसम्पर्णावाद, पलायनवाद, विश्वासघात, धोका र गद्धारीका अनेकौं कुरुप उदाहरण पनि पाइन्छन्। यिनले पनि क्रान्तिलाई अगाडि बढाउनका लागि मिश्चयो नकारात्मक रूपमा आवश्यक शिक्षा प्रदान गर्ने छन्।

ऐतिहासिक भापाविद्रोहका वीचबाट नेकपा (माले) हुँदै एमालेमा परिणत भएको अवसरावादी उपधारा र चौम, मशाल तथा एकताकेन्द्रबाट नेकपा (माझोवादी) हुँदै माझोवादी केन्द्रमा परिणत भएको अवसरावादी उपधारा मिलेर एकातिर संसदवादी उपधारा र तर दक्षिणपन्थी संशोधनवादको अनुपम कीर्तिमान स्थापित गरेका छन्। परन्तु अर्कोती नेपाली कम्युनिस्ट आन्दोलन र क्रान्तिको इतिहासमा आत्मसम्पर्णावाद, पलायनवाद, विश्वासघात, धोका र गद्धारीका अनेकौं कुरुप उदाहरण पनि पाइन्छन्। यिनले पनि एकता गर्ने नेकपा (एकता केन्द्र) बन्न्यो। त्यसले मार्क्सवाद-लेनिनवाद-माझोवाद, नयाँ जनवाद, दीर्घकालीन जनयुद्धलाई सशक्त एकता गरी नेकपा (एकता केन्द्र) बन्न्यो। त्यसले योद्धाहस्त दैर्घ्ये र रगत र परिसाम बगाको छन्। यो अर्कोती त्यसले योद्धाहस्त दैर्घ्ये र रगत र परिसाम बगाको छन्। यो अर्कोती त्यसले योद्धाहस्त दैर्घ्ये र रगत र परिसाम बगाको छन्।

नेपाली कम्युनिस्ट आन्दोलनको समग्र इतिहास मार्क्सवाद तथा संशोधनवादका बीचको भीषण विचाराधारामूलक अनुभवमा नेतृत्वमा आधारित दक्षिणपन्थी संशोधनवादी धारा प्रभावी बन्न्यो। त्यस पश्चात २०२५ सालमा सम्पन्न पुष्पलाल पक्षीय राष्ट्रिय सम्मेलन,

बाहिरका विषय बस्तु बन्ने गर्दछन्।

ग) अर्थवादीहरू हेके आन्दोलनलाई राजनीतिक संघर्षसँग जोडेर बढाउन चाहैनन्। बरु उनीहरू मजदुर आन्दोलनलाई राजनीतिक संघर्षबाट अलग गराएर केवल अर्थिक वृद्धि तथा सुविधा वृद्धि गरेर सुधारावादी तरबाट मजदुर वर्गको मुकिकों कुरा गर्दछन्। र सोही अनुरूप नै मजदुरहरूलाई प्रशिक्षित गर्दछन्। मजदुर आन्दोलनलाई क्रान्तिकारी र जुझार बनाउन चाहैनन्।

घ) अर्थवादीहरू क्रान्तिकारी विचारका आधारमा सर्वहारा वर्गको पार्टीको नेतृत्वमा गरीरे अग्रामी भूमिकालाई अस्वीकार गर्नुको साथै स्वरूप सुरु भएको भेलाको सञ्चालन कमला चन्दले गर्नुभएको थियो। भेलाका रीवर्ड मिश्चयो नेतृत्वमा अनुरूप अर्थवादी र अस्वीकार गर्नुको अर्थवादी विचारको व्यापक र जामिन आन्दोलनलाई अगाडि बढाउन चाहैनन्।

द) अर्थवादीहरू क्रान्तिकारी विचारका आधारमा सर्वहारा वर्गको पार्टीको नेतृत्वमा गरीरे अग्रामी भूमिकालाई अस्वीकार गर्नुको साथै स्वरूप मजदुरहरूलाई प्रशिक्षित गर्दछन्। मजदुर आन्दोलनलाई क्रान्तिकारी र जुझार बनाउन चाहैनन्।

ह) अर्थवादीहरू क्रान्तिकारी विचारका आधारमा सर्वहारा वर्गको पार्टीको नेतृत्वमा गरीरे अग्रामी भूमिकालाई अस्वीकार गर्नुको साथै स्वरूप मजदुरहरूलाई प्रशिक्षित गर्दछन्। र यसले क्रमशः सिर्गो मजदुर आन्दोलनलाई संशोधनवाद तरिकाले लैजान चाहैनन्।

ि) अर्थवादीहरू एकताको विचारका आधारमा देखाउन चाहैनन्।

ज) अर्थवादीहरू क्रान्तिकारी विचारका आधारमा देखाउन चाहैनन्। यसले एकताको विचारका आधारमा देखाउन चाहैनन्। यसले क्रमशः देखाउन चाहैनन्।

क) अर्थवादीहरू क्रान्तिकारी विचारका आधारमा देखाउन चाहैनन्। यसले क्रमशः देखाउन चाहैनन्।

ल) अर्थवादीहरू क्रान्तिकारी विचारका आधारमा देखाउन चाहैनन्। यसले क्रमशः देखाउन चाहैनन्।

म) अर्थवादीहरू क्रान्तिकारी विचारका आधारमा देखाउन चाहैनन्।

न) अर्थवादीहरू क्रान्तिकारी विचारका आधारमा देखाउन चाहैनन्।

१८) अर्थवादीहरू क्रान्तिकारी विचारका आधारमा देखाउन चाहैनन्।

१९) अर्थवादीहरू क्रान्तिकारी विचारका आधारमा देखाउन चाहैनन्।

२०) अर्थवादीहरू क्रान्तिकारी विचारका आधारमा देखाउन चाहैनन्।

२१) अर्थवादीहरू क्रान्तिकारी विचारका आधारमा देखाउन चाहैनन्।

२२) अर्थवादीहरू क्रान्तिकारी विचारका आधारमा देखाउन चाहैनन्।

आधारित द्रव्यालाई शिक्षाले समृद्ध रहेको छ। खुश्चेखोको आधुनिक संशोधनवाद तथा संसदवादका विरुद्ध संघर्ष गर्दै मार्क्सवाद-लेनिनवाद-माझोवादलाई पथरियामा गरी बहुलीय जनवादको दक्षिणपन्थी संशोधनवादी राजनीतिक कार्यवित्तमा गर्नु पुर्यो। त्यसले क्रान्तिकारी राजनीतिक कार्यवित्तमा गर्नु पुर्यो। त्यसले योद्धाहस्त दैर्घ्ये र रगत र परिसाम बगाको छ। यो अर्थवादीहरूको आधारमा देखाउन चाहैनन्। यो अर्थवादीहरूको आधारमा देखाउन चाहैनन्। यो अर्थवादीहरूको आधारमा देखाउन चाहैनन्। यो अर्थवादीहरूको आधारमा देखाउन चाहैनन्।

प्रतिक्रियावादी शासन संसदमा आरु भएर तिनले आफूलाई नेपालमा विविधजय गर्न सफल बन्ने अपार्टमेंट लेनिनवाद-लेनिनवाद-माझोवादलाई पथरियामा गरी बहुलीय जनवादको सिद्धान्तमा गर्नु पुर्यो। त्यसले क्रान्तिकारी राजनीतिक कार्यवित्तमा गर्नु पुर्यो। त्यसले योद्धाहस्त दैर्घ्ये र रगत र परिसाम बगाको छ। यो अर्थवादीहरूको आधारमा देखाउन चाहैनन्। यो अर्थवादीहरूको आधारमा देखाउन चाहैनन्। यो अर्थवादीहरूको आधारमा देखाउन चाहैनन्। यो अर्थवादीहरूको आधारमा देखाउन चाहैनन्।

संसदीय व्यवस्था र कथित लोकतन्त्रको धज्जी उडिडेको छ। प्रतिक्रियावादी राज्यसत्ता र व्यवस्थाको रेखाक्रम बन्दै आएका दक्षिणपन्थी संशोधनवादीहरूको प्रतिक्रियावादमा पतन

'मामूली मान्छे' : समाजवादी यथार्थवादद्वारा अनुप्राणित एक मौलिक कृति

● चैतन्य ●

प्रगतिवादी कवि बलराम तिमालिसना राजनीतिक र साहित्यिक दुवै फॉटो कियाशील तथा स्थापित रहिआउन भएको छ। हालैको 'मामूली मान्छे' शीर्षक रहेको एउटा कविता संग्रह प्रकाशित हुन गइरहेको छ। यो खुशीको कुरा हो।

नेकपा (माओवादी)द्वारा सञ्चालित महान् जनयुद्धको प्रक्रियामा कमरेड बलराम तिमालिसनालाई २०५२ साल पौष देखि २०५३ चैत्रसम्म सिन्धुली जिल्लाको कारागारमा राखिएको थियो। त्यसै समयमा सिन्धुली जेलमा रहनुभएका तीन जना कवि बलराम तिमालिसना, गंगा श्रेष्ठ र राम बहादुर रायमाझीद्वारा रचित कविताहस्ताई समावेश गरी संयुक्त रूपमा 'तानाहासलाई प्रश्न' (२०५३) शीर्षक राखिएको कविता संग्रह प्रकाशित भएको थियो। त्यस पश्चात् कविता तिमालिसनारचित युद्ध भूमिका गीतहरू नामक कविता संग्रह २०६३ मा प्रकाशित भयो। त्यस यता पनि कवि तिमालिसनाले निरन्तर कविता रच्दै आउनु भएको छ।

प्रस्तुत- 'मामूली मान्छे' कविता संग्रहमा पाँच दर्जन जिति कविताहरू सङ्कलित गरिएका छन्। सङ्कलित कविताहरूमा महान् जनयुद्धले धोका र धक्का खाएको, पथ विचलित अवसरवादी कम्युनिस्ट नेताहस्तारा क्रान्ति र कम्युनिज्मको विरोधमा भएका गदारी, वर्गदुर्शमनसित गरिएका आत्मसमर्पण तथा वर्गउत्थानको स्थिति, पुरानो सतालाई बन्दुक बुझाएर पुराने अवस्थामा फर्कनु पर्दाका जनरुकि सेनाका योद्धाहरूको चिनताप्रस्त मनःस्थिति, भोका, नाज्ञा र नियुखा गरीब किसान तथा मजदुर, दलित एवम् उत्पीडित महिलाहरूका व्यथा तथा वेदनासहितका विचार, चाव र अनुभूति, वर्तमान नेपाली सामाजिक जीवन र अन्तर्राष्ट्रीय सदर्भको भने दशा समेत आधारित विषय वस्तुको विविधतालाई समेट्ने काम गरिएको छ। साथै, सङ्कलित कविताहरूमा शिल्पगत दृष्टिले प्रस्तुतिको भिन्निमा, नवीनता र मौलिकताको पनि कलात्मक विन्यास गरिएको पाइन्छ।

म यहाँ यी सबै पक्षलाई विस्तृत रूपमा उजागर गर्नेतर छोड्न मुख्यतः कम्युनिस्ट आन्दोलनको राजनीतिक तथा विचारधारामा केन्द्रित रहेर एक सङ्क्षिप्त भूमिकाका रूपमा केही उल्लेख गर्न गइहेको छु। नेपाली कम्युनिस्ट आन्दोलनमा क्रान्तिकारी र अवसरवादी धाराका बीचमा गंभीर विचारधारामक संघर्ष चल्दै आएको छ। अवसरवादीहरूले क्रान्तिप्रति ढुलो धोका दिए आएका छन्। उनीहरूले सिद्धान्त र राजनीतिको परित्याग गर्न पुगेका छन्।

त्यस प्रकारका अवसरवादी नेता के भद्रछन्त त? मुझे :
अब सिद्धान्तले भात पाक्दैन कमरेड
न आदेशले भात पाक्दै हिजो जस्तो
घर परिवार छ इस्टिम्बर छन्
हल्का जेडजाम गर्नु परो नि कमरेड
अर्थ त्यो जेडजाम गर्न
सिद्धान्त पक्के कहाँ होला र कमरेड /
यी हामीलाई हेरुस न
कम्युनिस्ट पनि भएकै छौं
जनताले पत्याएकै छूं
न पत्याएर तार्ही र मेरो आकार हेरुस
विदेशीले पनि पत्याएकै छूं
राष्ट्रवादी परी एक नम्बरको भेया छ
यो पनि सबैले पत्याएकै छूं
स्कुल अस्पताल सबै चलाएकै छौं
आइनजीओमा राजग गरेकै छौं
सम्पर्ति पनि जेडेका छौं
राजनीति पनि गरेका छौं
गर्ने त यस्तो हो नि कमरेड /

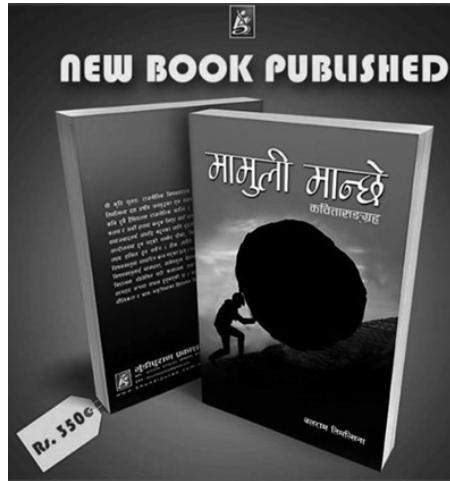
(कमरेडलाई कमरेडको प्रशिक्षण) /

यहाँ नोपली कम्युनिस्ट आन्दोलनमा विद्यमान दक्षिणपन्थी अवसरवादको तरिस्वर दुर्स्वरै उत्तरिएको छ। दक्षिणपन्थी संशोधनवादीहरूले मार्कसवादी सिद्धान्त र राजनीति परित्याग गरी संसद र सरकारमा गए कसरी धन दौलत आर्जन गर्न पुगेका छन् भने कुरालाई कविले निकै राप्रोसित उजागर गर्नु भएको छ।

नेपालमा सञ्चालित महान् जनयुद्धको अन्य गरिएकोमा दक्षिणपन्थी संशोधनवादी नेतृत्वप्रति जनमुक्ति सेना कै जवानहरू असन्तुष्ट र कुदूर रहेक्छ। यही भावधारालाई कवि यसरी व्यक्त गर्नुहुन्छ :

जब कमरेडहरू नै जिम्मे
सूर्योस्तमा पुरो र साक्यो
हिजो बन्दुक बुझाएको
हिजो युनिफर्म फुकालिएको
र अलपर छोडेर शेष समर
चेक बोकेर धर फुकाको
यी आफ्नै कमजोरी समेत सम्झौँ
एकाएक खसेका हुन्
सीता विकाको आँसु

यी आँसु आँसु मात्र होइन्न

यी त
पश्चाताप हुन्
आत्म समीक्षा हुन्
भविष्य चिन्तन
र नयाँ अठोट हुन् !

(सीता विकाको आँसु) /

एउटा कुनै सार्वजनिक कार्यक्रममा बोल्लै गर्दा तत्कालीन जनमुक्ति सेनाकी एक योद्धा सीता विक साँच्चै बर आँशु भारेर रोएकी थिएन्। जनयुद्धलाई अलपर छोडेर बन्दुक बुझाएको, युनिफर्म फुकालेर हिंडेकोमा उनलाई ढुलो पीडा र पश्चाताप थियो। महान् जनयुद्धमा उनले देखेको सूर्योदयको सपना जनयुद्धको अन्य गरिदा सूर्योस्तामा समाप्त भएको थियो। परन्तु, सीता विकाका आँशु मात्र आँशु नभई तिनको विशिष्ट मूल्य र महत्व रहेको छ। सीता विक रुनु परेपनि उनी निराश छैनन्, आमपसीक्षा र भविष्यको चिन्तनसहित नयाँ अठोट गर्दै अगाडि बद्न लालायित रहेकी छन्।

दक्षिणपन्थी संशोधनवादीहरू संविधानमा लेखिएको जाली समाजवादको धक्का लगाउंदै सत्ता र सरकारमा बसेका छन्। तर गरीब जनताको अवस्था कस्तो छ ? कवि भन्नुहुन्छ :

हल्ते म भोकेले हल्ते
सुकेको रुख भैं हल्ते
समाजवाद हेरे म
सामान्य भाकले हल्ते

मलाई मर्न मन थियो
लडेर भव्य युद्धमा
मलाई मिल्न मन थियो !
प्रागान्त शान्त बुझामा !
मिलेन त्यो महाखुशी
म खेतवारीया हल्ते
मलर सदा म निम्ब्लो
सामान्य भोकेले हल्ते !

(मलर सदा) /

मलर सदा मधेशको एकदमै गरीब दलित किसान हो। दक्षिणपन्थी संशोधनवादीहरू सरकारमा बसेर समाजवादको गफ हाँच्छन्। परन्तु वास्तविक जीवनमा मलर सदा जस्ता गरीबहरूको भोकेले ढन्ने र मर्ने अवस्था छ। यहाँ कतिले आजको यथार्थको सही चित्र उतार्दै दक्षिणपन्थी संशोधनवादीहरूलाई कडा व्यंग्यवान प्रहार गर्नु भएको छ।

नेपालमा संसदवादी राजनीति र दक्षिणपन्थी संशोधनवादको हैकम अत्यन्तै बढेर गएको छ। कैयौं मान्छेले यही नै यथार्थ हो भनेर क्रान्ति र जनताको उज्ज्वल भविष्यको सपना नै देखन विर्सन थालेका छन्। त्यो स्थिति कविका लागि असहज हुन्छ। अनि त कवित भन्नुहुन्छ :

सपना देखन विसिएका
लाखो लाख भाइ बाहिनीहरूलाई
सिकाउ थियो
अहिलेसम्पर्कै सुन्दर सपना देखन
यसरी स्वनहीन जिन्दगीहरूमा
भूरु थियो-सपनाको तारामागल
अश्व शारी
एउटा सपना सहित थयो
अर्को सपना अझै गर्भ मै छ !

(एक अञ्जुली धार्म !)

यहाँ कवि सपना देखन विसनि स्वप्नहीन जिन्दगीहरूमा सपनाको तारा मण्डव भर्न चाहनु हुन्छ। तर दुःखोको कुरा, एउटा सपना सहित रहेको अवस्थाप्रति कवि कै चिन्तित बन्नु भएको छ। परन्तु, सपनाको जन्म हुने कुरा पनि कवि आशावादी नै हुनु हुन्छ। सपना भनेको भविष्यको उदास आदर्श हो, सुन्दर समाज र संसारको निर्माणको महान् उद्देश्य हो। सो उद्देश्य प्रार्थना कर्तिमा लागि असहज हुन्छ।

सपनाको संसार क्रान्तिको महान् उद्देश्य र उदास आदर्शको प्राप्तिका खातिर कवि छटपटाइ रहनु भएको छ। त्यसैले त कवि भन्नुहुन्छ :

य कुनै विलक्षण प्रतिभा सम्पन्न मान्छे हैन

बर कैही अधुरा बाचाहरू छन्
तिनले रातमा पनि विथोलि रहन्छ

तिनले दिनमा पनि विमोटि रहन्छ
तिनले एकान्त पनि लखोटि रहन्छ
तिनै बाचाहरूले बाधिएर
म त केवल दीडीरहेको छु

सपनाको गन्तव्यतिरिक्त
पूर्व योद्धाहरूले
मामुली ठारेर फालेका भन्डा
बद्लेर मैदानबाट
म मामुली हातको उडाइरहेको छु
पूर्व सह्यात्रीहरूले
मामुली ठारेर हिँडने छोडेको बाटो
म मामुली मान्छेहरूसंग हिँडै छु
पूर्व गायक साथीहरूले
मामुली ठारेर गाउँ छाउडेको गीत
म मामुली हरूहरूसंग मिलेर गाउँदै छु .. ।'

(मामुली मान्छे) /

हो, कवि सपनाको गन्तव्यतिरिक्त छोड रहनु भएको छ। पूर्व योद्धाहरूले क्रान्तिको मैदानमा फालेका भन्डा हरूलाई उठाएर क्रान्तिको बाटोमा हिँहरहनु भएको छ। हो उहाँ त्रिकान्तिको बाट गाउँदै र क्रान्तिका कविता लेख्ने अगाडि बद्न लालायित रहेको छ।

पस्तुत कविता संग्रहको शीर्षको रूपमा रहेको 'मामुली मान्छे' यहाँ केन्द्रीय कविता बन्ना रहेको छ। पस्तुत कविताले यस कृतिको सार तत्वतात्त्व संवहन गरेको छ र क्रान्तिको भन्डालाई निरन्तर फहराउँदै अगाडि बद्न लालायित रहेको छ।

प्रगतिवादी कवि बलराम तिमालिसनाद्वारा रचित प्रस्तुत कविता संग्रहमा समाप्त विश्वासी आवश

आलोपालो

ट्रेड युनियनवाद र अर्थवादका विशेषताहरू

A black and white portrait of Dinesh Sharma, a middle-aged man with a mustache, wearing a dark cap and a suit jacket over a light-colored shirt and tie. He is looking directly at the camera with a neutral expression.

● दिनेश शर्मा ●

अर्थवाद भलेको के हो ?
 अर्थवादका बारेमा लेनिन भनुहुन्छ “रसी सामाजिक जनवाद भित्र अर्थवाद एक अवसरवादी रुक्खान मात्र थियो । उसको राजनीतिक सार यस्तो कार्यक्रम बनेर रहेको थियो “मजदुरका लागि आर्थिक संघर्ष, उदारवादका लागि राजनीतिक संघर्ष ।” यसको मुख्य सैद्धान्तिक आधारको नाम “कानूनी मार्क्सवाद” अथवा “स्त्रुपेवाद” थियो, जो हर प्रकारको क्रान्तिकारिताबाट पूर्णरीहत तथा उदारतावादी बुर्जुवा वर्गको आवश्यकता अनुकूल रूपान्तरित “मार्क्सवाद” को “मान्यता दिने गर्दथयो । लेनिनले यसरी अर्थवादी चिन्तनको सैद्धान्तिक आधारका बारेमा स्पष्ट पार्दै आउनु भएको थियो । साथै मजदुर आन्दोलन भित्र देखापेको अर्थवादका बारेमा व्यापक सैद्धान्तिक भण्डाफोर गरेर नै मजदुर आन्दोलनलाई क्रान्तिकारी धारमा विकसित गराउन भएको थियो । तब मात्र रसी मजदुर आन्दोलनले क्रान्तिकारी बँकी ३ जेजमा

ਲਿੜ੍ਹ ਛਨੌਟ ਗਰੀ ਗੰਭੀਪਤਨ ਗੰਨ੍ਹ ਅਪਰਾਧ ਹੋ

- लिङ्ग पहिचानको आधारमा छोरा र छोरीमा विभेद गरी सन्तान जन्माउने कार्य नगरौं, नगराओं।
 - प्रविधिको प्रयोग गरी लिङ्ग पहिचान गर्ने र गर्भपतन गराउने कार्य अपराध हो, त्यस्ता कार्य गर्नु वा गराउनु हुँदैन ।
 - चिकित्सकले समेत त्यस्ता कार्यलाई निरुत्साहित गरी चिकित्सा पेसालाई मर्यादित बनाओं ।
 - विभेदरहित समाजको निर्माण गरौं ।

नेपाल सरकार

विश्वापन बोर्ड

A black and white photograph of a woman in a sari, smiling and holding a large propane cylinder. She is also holding a circular metal component, likely a gas burner, in front of her. The background shows a modern kitchen interior.

- **ISI** स्टाण्डर्डको भित्र बाहिर रबर कोट मै बीचमा स्टिलको जाली भएको ३ तहको होजपाइप
- उच्च गुणस्तरको रेगुलेटर
- पुनः प्रयोग गर्न नसकिने प्लास्टिक सिल भएको सिलिण्डर
- कम्प्यूटर प्रविधिबाट वल्जे प्लान्ट, तौलमा सौहै आना दुखक हुनुहोस्

मेट्रो काठमाडौं ग्या...स इण्डरिंज लिमिटेड
जुँगलोना वादिङ
सम्पर्क कार्यालय कालिनाथी, काठमाडौं
फोन नं. ४८५६५७५, सलाईकुञ्ज बैत हरेको मध्यनको माथिलतो तल्ला

The logo consists of the letters "STC" in a bold, sans-serif font, enclosed within a thick white circle.

ग्रायांस

साल्ट ट्रेडिङ समूहका उत्कृष्ट खाद्य बस्तुहरू

नेपालमा...

रूपले भु उपयोगको प्रक्रियाबाट अलग भएर नेपालका विभिन्न शहरहरूमा कोठा भाडामा लिएर मजदुरी गर्दै आएका वास्तविक भुमिहीन समुदायको असाध्यै टूलो हिस्सालाई अहिलेसम्म सरकारी तथ्याङ्कमा समाबेश गरिएको छैन । यसखाले भुमिहीन सुकुम्बासी समुदायको टूलो संछाया सरकारी रेकर्डमा नपर्नु र यसप्रति सरकारको चिन्ता चासो र सरोकार नजोडिनुको कारण पनि राज्य वास्तविक भुमिहीन सुकुम्बासी समुदाय र उनीहरूको समस्याप्रति जिम्मेवार र जवाफदेही छैन भन्ने कुरा सहजै बुझन सकिन्छ । संख्यात्मक हिसाबले नेपालमा सुकुम्बासी समुदायको उपस्थिति कति छ र तीनहरूको समस्याको समाधान कसरी गर्न सकिन्छ भन्ने कुराको छिनोफानो हुन नसक्नुको प्रमुख कारण पनि यो समुदायलाई राज्यसत्ताको प्रक्रियाबाट बाहिर राख्नु तै हो । आज राज्यको नीति निर्माण, निर्णय प्रक्रिया र कार्यान्वयनको तहमा भुमिहीन सुकुम्बासी समुदायको प्रतिनिधित्व छैना भुमिहीन सुकुम्बासी समुदायको नापमा अव्यवस्थित बसोबासीहरूको तर्फबाट हुँदै आएको सीमित प्रतिनिधित्वले वास्तविक भुमिहीन सुकुम्बासीहरूको राज्यसत्तामाथिको पहुँचलाई भन्न थेरै अनिश्चित मात्र बनाउने काम गरेको छा राज्यको यसप्रकारको सुकुम्बासी विरोधी तथा विभेदकारी नीतिको कारण एकातिर भुमिहीन सुकुम्बासी समुदायका लागि व्यबहारमै राज्य अभाव खडिकहेको स्थिति छ भने अर्कोतर राज्यसत्ताले पनि सुकुम्बासी समुदायलाई व्यबहारिक रूपमा राज्यका नागरिकसरह व्यबहार गर्न सकेको स्थिति छैन ।

३, राज्यको पछिल्लो तथ्यांकमा देशभर करिब ७० लाख सुकुम्बासी रहेको बताइएको छ तर एकातिर त्यो तथ्यांकको ठूलो हिस्सा भूमिहीन सुकुम्बासीको नभएर अव्यवस्थित बसोबासीहरूको रहेको छ भने अर्कोतर्फ त्यस्मा भूमिहीन समुदायको ठूलो हिस्सा समेटिएको छैन। आज पनि नेपालीको तराई क्षेत्रमा पुस्तोदैखिक बसोबास गर्दै आएका ठूलो संख्याका दलित गरिब र कमैयाहरूले नेपाली नागरिकता र भूमि दुबैबाट विमुख हुनु परिहरेको छ, यो समूह र राजगारीको सिलिसिलामा प्रमुख शहरहरूमा डेरा गरेर बस्ने ठूलो संख्यामा रहेका देशभरकाका भूमिहीन समुदायको अर्को तप्का समेत सरकारी तथ्यांकमा नसमेटिनु र यस प्रकारका वर्ग समुदायप्रति राज्य संवेदनशील नदेखिनुले राज्यको सुकुम्बासीलाई जमिनको स्वामित्वको हवला वास्तविक भूमिहीन सुकुम्बासी समुदायलाई जग्गा बसोबासको बैधानिक व्यवस्था गर्न नभएर उनीहरूको भु-स्वामित्वको मुद्दाको आवरणमा करै बहुसंख्यक अव्यवस्थित बसोबासीहरूलाई जमिन दिलाउन खेलिरहेको सुनियोजित चालवाजी त होइन ? भने गम्भीर पश्च धनि उत्तिरहेको ल्ला

प्रेसन पान उत्तरहका छ।
४, पछिल्लो समय भुमिहीन समुदायको आन्दोलन र सङ्खर्षको परिणामस्वरूप राज्यले उसको भुमिनीति संशोधन गरेको छ। जस अनुसार राज्यका सबै नागरिकहरूलाई भुमिअधिकार संपन्न बनाउने कुरा ऐनमै व्यवस्था भएको छ। संशोधित भुमि ऐन अनुसार एक पटकको लागि भुमिहीन सुकून्बासीको हकमा आवाद र बसोवास गरेको स्थानमा आवासको प्रयोजनको निमित्त ऐनले तोके बमोजिमको जग्यामाथिको स्वामित्व हस्तान्तरण गर्ने भनिएको छ। जस अनुसार भुमिहीन सुकून्बासीहरूले आवासको लागि विना मुआज्जा जमिन प्रयोग गर्न सक्नेछन्। नेपालको सर्विधानको धार ३७ अनुसार नेपालका प्रत्येक नागरिकलाई उपयुक्त आवासको व्यवस्थाको गर्नुका साथै कानुन बमोजिम बाहेक नागरिकको स्वामित्वमा रहेको आत्मम्भाट नीजलाई द्वाराउन वा अतिक्रमण

गर्न नपाइने व्यवस्था गरेको छ भने धारा
५१ अन्तर्गत मुक्त कमैया, कम्लहरी, हरूवा,
चरुवा, हलिया, भुमिहीन, सुकुम्बासीहरूको
पाहिचान गरी बसोबासका लागि घर घडेरी
चथा जीविकोपार्जनका लागि कृषियोग्य जमिन
वा रोजगारीको व्यवस्था गर्दै पुनःस्थापन
गर्नुपर्ने संबैधानिक व्यवस्था गरेको छ। तर
नेपाल सरकारले माथि उल्लेखित वर्ग समुदायको
संबैधानिक अधिकारको सुनिश्चितताको निमित्त
पहल गर्नुको सट्टा उनीहरूको सर्विधान प्रदत्त
अधिकारामध्य नै विभिन्न नाम र वहानाबाजीमा
आक्रमण गर्दै आइरहेको छ। त्यतिमात्र नभइ
उल्टै उनीहरू भुमियाथिको संबैधानिक हक्कबाट
समेत बन्चित हुँदै गइरहेका छन्। यो निकै दुःख
र क्षोभको विषय हो।

५, एकातिर राज्यले भुमिहीन सुकृत्वासी समुदायलाई सरकारी ऐनले व्यवस्था गरे बोमेजिम भुमि विना मुआज्जा हस्तान्तरण गर्ने संबंधानिक अधिकारको वकालत गर्दछ भने अर्कोतीर अव्यवस्थित बसोवासीको नाममा राज्यसत्ताको आडमा सार्वजनिक जग्गा कब्जा गरेर बसेका केही कथित अव्यवस्थित बसोवासी नामका मुट्ठी भर मान्छेहरू (सबै अव्यवस्थित बसोवासी को हकमा भनिएको होइन) को हवला दिएर भुमिहीन समुदायको भुमि सम्बन्धी संबंधानिक हकबाट बाँच्न गर्न योजनबद्ध षड्यन्त्रको काम गर्दै आइरहेको छ। राज्यसत्ताले उसका विभिन्न संयन्त्रहरू प्रयोग गरेर भुमिहीनहरूलाई आवास अधिकारको हवला दिएर भुमि अधिकारबाट बाँच्न गर्न षट्यन्त्र गरिरहेको पाइन्छ। भुमिसम्बन्धी जनताको सर्विधानप्रदत नैसर्गिक अधिकारामाथि राज्यको यसप्रकारको नीतिको विरुद्ध सम्पूर्ण भुमिहीन सुकृत्वासी समुदाय एकताबद्ध भएर सङ्खर्षमा सहभागी हनुपर्ने बाध्यात्मक परिस्थिति सज्जा हैंडे गडाहेको छ।

बाध्यात्मक परास्थान भूजना हुद गइरहका छा
६. आज राज्यसत्ताको एउटा तहमा बसेका
अधिकारी र उनीहरूका वरपरका मान्छेहरू
वर्तमान अवस्थामा व्यक्तिगत स्वामित्व र कहभोग
कायम भझरहेको सार्वजनिक जग्गाबाट भुमिहीन
सुकुम्बासी र अव्यवस्थित बसोवासीहरूलाई
वलपुर्वक विस्थापित गरी सम्बन्धित जिल्लामा
फक्राइदिनु पर्ने तर्क गररहेको छन्। देशका
तूला शहरहरू तथा अझ खासगारि काठमाडौं
राजधानीमा बसोबास गर्ने सत्तास्वार्थसँग
जोडिएका करितपय मान्छेहरूले यो तर्क गरिरहेको
पाइन्छ। यसो भनिरहदा राज्यसत्ताको तरमा
डकार मारिरहेको यी बज्रस्वाठहरूले के कुरा
बुझनुपर्छ भने यहि वर्तमान सत्ता र व्यवस्थाको
जनविरोधी नीतिको कारण मान्छेहरू राजधानी
बाहिर कृषि कर्म गरेर बाच्च नसक्ने अवस्था
सृजना भएपछि रोजगारको अवसरको खोजिमा
गाउँ छाडेर देशका तूला शहर र राजधानीमा
कोही डेरा गरेर त कोहि खोला किनार,
नहरका डिल, बाटोको किनार तथा सरकारी
स्वामित्वको सार्वजनिक स्थलमा बसोबास गर्ने
बाध्य भएका छन् र उनीहरूले श्रम गरिदिई
शहरका मध्यम वर्गको मान्छेहरूको खाइजिविका
चलेको छा अर्को कुरा देशको राजधानी देशका
सबै जनसमुदायको साफा ठाउँ हो। राजधानी
पुजीपति, व्यापारी, घराना, सरकारी कर्मचारी र
उनीहरूका आसेपासहरूको मात्र नभएर विभिन्न
जाति वर्ग क्षेत्र र समुदायका जनताको पनि हो
र उनिहरू बस्न पाउने सबैधारिक हक उनिहरूको
न्यायपूर्ण आन्दोलनको परिणाम हो भन्नेकुरा

उनीहरूले बुझ जश्हरी छा
७, सरकारले भुमिहीन सुकुम्बासी र
अव्यवस्थित बसोवासीहस्ताई उनीहस्तको
भुमिमाथिको सबैधानिक अधिकार सुनिश्चित गर्ने
नाममा भुमि व्यवस्था मन्त्रालय र त्यसको मातहतमा
भुमि व्यवस्था आयोग बनाए सुकुम्बासीहस्तको
तथांक सहित ऐन बमोजिम भुमि हस्तान्तरण
प्रक्रियामा अगाडि बढिहेको बताउँदै आएको छा
भुमि हस्तान्तरण सम्बन्धी उक्त कार्य यति लामो
समयमा भूमि असार्वत तराजुमापाल असार्वत

सत्तासीन राजनीतिक पार्टीको कार्यकर्ता भर्तिकेन्द्रको रूपमा प्रयोग गरिनुको परिणाम हो भनेकुरु सबैले बुझेकै छन्दा यो स्थितिमा एकातिर आयोग कार्यकर्ता भर्तिकेन्द्रको रूपमा भ्रष्टाचारको अखडा बनिरहने र अर्कोतार भुमिहीन सुकूम्बासी भुमिअधिकारविहीन बनिरहने प्रक्रयाको अन्त्य गर्न एउटा ससक्त भुमि अधिकार आन्दोलनको आवश्यकता छ जस्ते वास्तविक भुमिहीन सुकूम्बासीलाई भुमिअधिको स्वामित्व सुनिश्चित गर्न सकोस ।

८, जागे राज्य उमसन्धानो समस्या समाधान गर्न तदारुकताको साथ लान नसकदा सुकुम्भासी सम्बन्धी समस्या थप जटिल बन्दै गएको हो। उपयुक्त प्रकारको पृथग्भूमिमा सुकुम्भासी जनसमुदायका सामु सङ्घर्षको कुनै विकल्प छैना भूमिहीन सुकुम्भासीहरूले तात्कालीन र दीर्घकालीन महत्त्व राख्ने विषयहरूका आधारमा सङ्घर्षका योजना र कार्यक्रमलाई अगाडि बढाउनु पर्दछा सङ्घर्षको तात्कालीन विषय भनेको, प्रथमः जमिनमाथिको अनियन्त्रित एकाधिकारको अन्त्य गर्न बैज्ञानिक भूमिसुधार सहित जमिनको हबदन्दी कायम गराउन दवाव सृजना गर्नु पर्दछ, द्वितीयः व्यापारिक प्रयोजनसहित भूमिमाथि हुँडैआएको खण्डकरण तथा प्लाटिट जस्ता कार्यहरू रोकी आवास क्षेत्र र उत्पादन क्षेत्रको बैज्ञानिक वर्गीकरण सहितको भु-उपयोग नीति लागु गराउनको लागि दवाव सृजना गर्नु पर्दछा तृतीयः नेपालमा नागरिक भएर नागरिकताबाट बन्चित गरिदा भूमिहीन हुन पुगेको देशभरका गरिब तथा दलितहरूसहित राज्यका विभिन्न ठाउँमा आवाद र बसेवास गर्दै आएका दलित गरिब भूमिहीन सुकुम्भासी, मजदुरीको सितसिलामा देशका विभिन्न क्षेत्रबाट विभिन्न क्षेत्रमा गई डेरा भाडामा बसेरका अव्यवस्थित तथा भूमिहीन सुकुम्भासी र अव्यवस्थित वसोवासीहरूलाई उनिहरूको तथ्यांक संकलन सहित श्रम र उत्पादनको क्षेत्रसँग पायक पर्ने गरी सरकारी भूमि ऐनको अधीन अन्तर्गतको आवासको लागि भूमि उपलब्ध गराउन तथा अव्यवस्थित वसोवासीको हकमा सरकारले समुचित आवास अधिकार सुनिश्चित गरी भूमि अधिकार यारेन्टी गर्न दबाव सृजना गर्नु पर्दछा र अन्त्यमा दीर्घकालीन हिसाबले समग्र भूमिमाथिको साभा सामुदायिक स्वामित्व कायम गर्न निर्णयिक आदोलनको तयारीको दिशापाइ आगाडि बढाउनु पर्दछा यसो गर्दा हरेक नागरिकको आवास अधिकारलाई सुनिश्चित गरी व्यक्तिको अतिरिक्त जमिनमा आधारभूत रूपमा नै सार्वजनिक स्वामित्व स्थापित गरी भूमि राष्ट्रियकरण गर्ने निर्णयिक आन्दोलनको पहलकदमी अगाडि बढाउनु पर्दछा आवासको अतिरिक्त व्यक्तिगत स्वामित्वमा रहेको जमिनलाई राष्ट्रियकरण गरिएको जमिन उत्पादनको लागि श्रमिक र कृषकहरूलाई श्रम र कृषि ऐन बनाएर सोही बमोजिम हस्तान्तरण गरिनु पर्दछा जसबाट व्यवसायिक तथा सामुदायिक कृषि उत्पादन र उद्योगमार्फत नेपाललाई आत्मनिर्भर तथा स्वाधीन अर्थतन्त्र निर्माण गर्न सक्ने स्थितिमा पुर्याउने स्थित पैदा गर्ने गवाल गर्न पर्दछा।

९, अन्यमा देशका सम्पूर्ण नागरिकहरूलाई भुमिसहित आवास अधिकारको घारेन्टी गरी अतिरिक्त भुमि विना मुआब्जा राखिएकरण गरी नेपाल जस्तो देशमा कृषि उत्पादन मार्फत् आत्मनिर्भर र स्वाधीन अर्थतन्त्रको विकास गर्न दीर्घकालीन हिसाबले वर्तमान दलाल प्रतिक्रियावादी संसदीय व्यवस्थाबाट संभव छैना त्यसको लागि जनताको जनवादी व्यवस्था स्थापना गर्न जरूरी हुन्छा उक्त व्यवस्था स्थापनाको लागि संपूर्ण भुमिहीन सुकूम्बासी, मुक्त, कमैया, कम्लहरी, हरूवा, चरूवा, किसान मजदुर लगायत विभिन्ज जाती वर्ग समुदायका जनता एकताबद्ध भएर निर्णयक सङ्झर्षमा सामेल हुनु पर्दछा यस प्रकारको सङ्झर्ष आजको ऐतिहासिक अवसरामा हो।